

E L Ő S Z Ó.

Az Archaeologiai Közlemények I. kötete előszavából ismeri az olvasó közönség a Magy. T. Akademiának a hazai régészet ügyében tett eddigi intézkedéseit, s ennek nyomán körében egy külön Archaeologiai Bizottmánynak felállítását, valamint ezen Bizottmány munkálkodásának eddigi körét. Újabban az Akademia az Archaeologiai Bizottmányt sikeresebb eljárás végett a nélkülözhetlen költséggel ellátván, a Bizottmány munkálkodására nézve következő ügyrendet alapított meg:

„A Bizottmány figyelmének tárgyai a hazában létező és feltalálható, minden ó és középkori, régiségtani becsű, műmaradványok, legyenek azok magyar vagy nem magyar eredetűek, — tehát régi épületek, vagy olyanoknak maradványai; régi kőfaragványok, akár önállóak, akár mint régi épületek részei fenmaradtak, u. m. szentek állóképei s egyéb szoborfélék, kőkoporsók vagy sírfelek, dombor művek vagy régi feliratok, faragott czimerképek, keresztelő-medenczék, oltárok, falfaragványok, szobrászati öntvények, ide értve a régi harangokat is; ősi földalkotmányok, sírhalmok, régi festések templomok és házak falain, vagy önállóan; metszések nyomatai vagy táblái, rézben vagy fában; régi fegyverek, bútorok, eszközök, edények, érmek, pecsétnyomók és pecsétek, czímerek, feliratok.

I. A Bizottmány igyekszik ilyenmü régiségek létezéséről tudomást szerezni, azoknak föllelhetése és fentarthatása módjáról tanácskozik, s ez iránt az Akademia előtt indítványokat tesz; azoknak vagy rajzaiknak gyűjtéséről gondoskodik; és mindezek nyomán az említett régiségek ismeretét s azoknak a tudomány, névszerint az archaeologia, epigraphika, numismatika, sphragistika, heraldika sat. érdekében felhasználását és lehető hasznosítását eszközlí és elősegíti.

II. Az Archaeologiai Bizottmány szakértő és szakkedvelő Akademiai tagokból áll; de az Akademián kívül levő oly férfiak segítségével és hozzájárulásával is élhet, kik vagy szaktudományuk-, vagy birtokuk- és lakhelyöknél fogva, s a régiségtudomány iránti szeretetből a Bizottmány működését elősegíteni képesek és hajlandók.

III. Kivánatos levén a hazai s nemzeti régiségeknek rendszeres megismertetése s leírása, ugy szintén a mü- és történeti emlékek teljes megörzése és fentartása, a Bizottmány köre nevezetesen a következő munkálkodásra terjeszkedik :

1) Egy hazai régészeti repertorium készítésére, melyben A) mindazon nemzeti régiségeink kimerítő és lehetőleg rendszeres összeírása és sorozata adassék, melyek eddig egyes leírások által, többé vagy kevésbbé közismeretre jutottak, a tárgyaknak lehetőleg összes és minden egyes leírásaira, sőt rajzaira is utaló pontos idézetekkel, s a mennyire lehet a tárgyaknak, valamint a leírásoknak és rajzaiknak rövid jellemzésével sőt bírálatával. B) Folyófeljegyzésére minden újabb felfedezéseknek és leleteknek, melyek akár egyenes bejelentés, akár egyéb magántudósítás, vagy a napi sajtó útján a Bizottmány és tagjai tudomására jutottak.

2) A hol szükségesnek mutatkozik, egyes nevezetesebb régiségi tárgyaknak a hely színén történendő megvizsgáltatására, tagjai vagy más szakavatottak által teendő ásatásokra, az ország régiségekben s különösen építészeti műemlékekben dúsabb egyes vidékeinek beutaztatására, s az érdekesebb

és nevezetesebb tárgyaknak avatott egyének által fölvételére és lerajzoltatására.

3) Megkeresi a kormányt és hatóságokat az iránt, hogy az alattok levő organumoknak a felmerülő régiségi találmányokról és fölfedezésekről minden egyes esetben teendő jelentést hagyja meg; valamint ezen jelentéseknek a Bizottmány-nal leendő haladéktalan közlésére is felkéri.

4) Minden adandó alkalommal viszonyba lép mindazon világi és egyházi hatóságokkal, községekkel, egyházi védnökségekkel, vagy egyes birtokosokkal, a kiknek felügyelése alatt vagy birtokukban nevezetesebb mű vagy csak történeti, különösen pedig építészeti emlékek vannak, hogy így a hazai régiségek s történeti emlékek kellő fentartására hasson: meggátolja azok lerombolását, s befolyjon a netalán előveendő újításokra és változtatásokra. Ezen irányban is kikéri a kormánynak és hatóságoknak fő felügyeletét, melyeknek közbevetése által is igényt tart rá, hogy minden egyes felmerülő esetben az ily emlékek fentartását, azoknak változtatását vagy épen megsemmisítését illetőleg eleve értesítsék; tudta és közbenjárása nélkül semmi ily emlékeket érdeklő nevezetesebb határozatok, munkálatok, változtatások fogatnba ne vétessenek; sőt igyekezni fog kieszközölni, hogy a hol ezen emlékek hasonló eljárás által veszélyeztetve volnának, az ily munkálatok a bővebb tárgyalásig felfüggesztessenek: az újítások- és változtatásoknál minden befolyást oda intézvé, hogy azok a műemléknek lehető legnagyobb kiméletével s mindenkor csupán eredeti stíljének megfelelő idomban történjenek.

5) Feladata egy rövid közérthetőségű utasítás kidolgozása és mennél több példányban közzétévése, mely a romladoszásnak leginkább kitett mű- és történeti építészeti emlékeknek, mint: régi romváraknak, egyházaknak sat. a lehető leg-egyszerűbb módon és legcsekélyebb költséggel való fentartását vagy csak azoknak a további fenyegető enyészettől megóvását, amint mindenki által könnyen eszközölhető, előadja és tanítsa. Ügyelni fog egyszersmind arra, hogy lehetőleg

népszerűn készült iratok által a mű- és építészeti stílusokat a nagy közönséggel megismertesse; s az által nem csak a műismereteket és műírányt terjessze, de különösen oda is igyekezni fog hatni, hogy műépítészeti emlékek újításánál és javításánál azok eredeti idoma és ízlése tekintetbe vétessék, mind pedig a közönséget a régiségek és műemlékek iránt általa teendő jelentéseiben és leírásaiban azok műbecse megismerésére s kellő megnevezésére és meghatározására tanítsa.

6) Oly kitünőbb becsű vagy nemzeti érdekű emlékeknél, melyeknek fentartása veszélyeztetve van, mindent el fog követni a felügyeléssel megbízott hatóságoknál s különösen azon községeknél és egyeseknél is, kiknek azok birtokukban vannak, hogy azokat az ily műemlékek kellő fentartására bírja. Hol ez irányban siker nem kíséri lépteit, igyekezni fog az ily emlékeket az illetők birtokából számára kinyerni, azokat tehetsége szerint helyreállítani, javítani, vagy csak fentartani, s a mennyire ez tehetségében nem állana, a nemzet segélyéhez is folyamodni fog, s azokat köz nemzeti birtok és adakozás tárgyává igyekszik tenni.

7) Munkálkodásáról időnként kiadandó Archaeologiai Közleményeiben jelentést teend a befolyása és közremunkálása által fentartott, az enyészettől megmentett s kijavított műemlékekről, vagy egyéb régiségekről, valamint e nemű szerzeményeiről, melyeket a Nemzeti Muzeumban teszen le. Rendszeresen vezeti a hazai régiségek összeírását és leletek feljegyzését. Másrészt az archaeologia összes szakajaiból a hazai régiségeket minden irányban ismertető leírásokat, tudományos értekezéseket és monographiákat hoz, valamint egyes kisebb figyelmeztetéseket és jelentéseket. Ily figyelem-ébresztésül egyes régiségi tárgyakat érdeklő kérdéseket tesz fel s megfelel a mások által tett kérdésekre, felvilágosításokat ad az ügybarátoknak s a közönségnek. Sőt, tekintettel mindig a hazai régiségtanra, figyelemmel kíséri az általános régiségtni búvárlatokat és felfedezéseket is, az újabb e nembeni ismereteket, valamint minden körébe vágó szakmunkákat megismertet.

8) A nemzeti régiségek bejelentése iránt már előbb az

Akademia által 1848-ban, újabban pedig 1859-ben, közzé tett felhívásainak igyekeznek a lapokban és azokon kívül is minél nagyobb nyilvánosságot eszközölni. E végre különösen az Archaeologia minden szakából kérdés-sorozatokat fog tagjai által kidolgoztatni s összeállíttatni, melyek minden egyes tárgynál a kevésbé avatott ügybarátokat is a figyelmére méltóbb mozzanatokra, részletekre s eltérésekre figyelmeztessék, s így mintegy utasításul szolgálhatnak a régiségtan tárgyainak felismerésében.

IV. E czélok létesíthetésére a Bizottmány egyik tagja mint Bizottmányi titkár fog működni. — Ez a) a bizottmányi ülésekben előadói tisztet visel, b) ezek határozatait jegyzésbe veszi és végrehajtja; e szerint c) a Bizottmány rendeltetése érdekében szükséges felszólításokat, megkereséseket, figyelmeztetéseket, tudakolásokat, jelentéseket írja; szóval az összes levelezést a Bizottmány nevében viszi; d) utazásokat teszen; e) az Archaeologiai Közleményeket szerkeszti.

V. Mindezek eszközölhetésére a Bizottmánynak az akadémiai pénztárnok kezelése alatt egy külön pénztár szolgál, melynek bevételi forrásai: a) az Igazgató Tanács által e végre kirendelt évi alap; b) a Gróf Andrássy Manó bizottmányi tag és társai által nyomtatásokra fejánlott kétezer ft. c) A Bizottmány által kiadott nyomtatványokból befolyó pénzek; d) a tudomány barátjai által, Bizottmányi felszólításra beküldendő tíz forintos adalékok, melyekért azoknak a Bizottmány által kiadott nyomtatványok járnak ki. — Sürgetős esetekben ezen felül, bizottmányi határozat nyomán, a Bizottmányi Elnök is tehet utalványozásokat.

Ezen ügyrend szerint intézte már is nagyobbára a lefolyt évben az Archaeologiai Bizottmány munkálkodását, mint havonként tartott ülései jegyzőkönyvei tanusítják. Eljárásának és munkálkodásának a közönséget érdeklő részletei e kötet munkálataiban, s nevezetesen a Magy. régészeti krónika rovatában olvashatók.

Ez alkalommal pedig mindazon hazafiak, kik akár tüzetesen foglalkoznak a régészettel, akár pedig a hazai régiségeket s emlékeket gyűjtik, vagy ilyenek felől csak tudomással bírnak, valamint különösen újabban felfedezett emlékekről és leletekről értesültek, ismételve felkérletnek értesítések, ismertetések és leírások szíves beküldésére, akár egyenesen a Magy. Tud. Akademia Archaeologiai Bizottmányához Pestre, akár pedig az alulírtához. Csak a közrészvét által gyámolítva leszen a Bizottmány képes az elébe szabott úton sikerrel eljárni.

1861. december utólján.

IPOLYI ARNOLD

bizottmányi titkár és szerkesztő.